

Тулааѳах кулунчугу иитии, керуу-харайыы

Онордо: Петров Эрчимэн

3в класс

Улэм актуальноа:

Ыам ыйын сабаланыытыгар былырыын, эбэлээхпэр Таатта Баайабатыгар убайым кулунчук оботун булан абалбыта. Ийэтэ тороон баран ырыганнаан олон хаалбыт этэ. Ол кулунчугу керер, биэбэйдиир, аьатар, биьиги оболор эбээынэспит буолбута.

Сыалым:

Тулаайах кулунчугу иитии, керуу-харайыы.

Соруктарым:

- 1) Кулунчук тугу аьырын-сиирин чинчийии.
- 2) Кулунчук хайдах кыьыны туоруурун кэтээн керуу.
- 3) Киьи кулунчугу кытта сыьыанын уорэтии.

Кыыны быа саха сылгыта хаары хаан ааан торуур-уоскуур, тэнийэр.

Сахалар былыр-былыргыттан сылгыны Дьөһөгөй Айыы оҕотунан ааҕаллар. Сылгы барахсан киһи көрүүтэ-истиитэ суох табыллыбат. Кыһынны тымныыга, сааскы ууга-хаарга сылгы аттыгар хайаан да сылгыһыт баар буолуохтаах, кинини керуехтээх, киниэхэ көмөлөһүөхтээх.

Сылгы туга барыта туьалаах. Тириитинэн сылаас сон, бэргэьэ, этэрбэс тигэллэр. Сиэлинэн, кылынан араас туттар тэриллэри, киэргэллэри онороллор. Туйаба кытта туьаба тахсар. Сылгы этэ туох баар эттэртэн саамай битэмииннээх уонна инэмтэлээх. Уутунэн киьи доруобуйатыгар олус туьалаах уонна минньигэс кымыс онороллор.

Кулунчук аьыыра-сиирэ:

Сана тереебут кулунчук илииттэн аьыыр. Суосканан 05о уутун биэрэбит. Сибиэьэй Ынах уутэ барсыбат. Ол оннугар куех уут аьыйбыта кефир буолбутун биэриэххэ сеп. Кьи сиир геркулес, гречка хааьыларын буьаран, сымнатан эбэн биэриэххэ сеп. Кулунчугу 2 час буола-буола аьатабыт, туун эмиэ хайаан да аьыыр. Сана тереебут кулунчукка кураанах эбиэс курууппатын сиэппэкин, иьигэр киирэн уллэн хаалар.

Кулунчук аьыыр иьитэ куруук ыраас буолуохтаах. То5о диэтэр иьигэр кир киирэн елуен сеп. Онон иьитин сууйа сылдьыахха наада.

Кьиыны туораабыт кулунчук куннээ5и аьылыга:

- ▶ Биир биэдэрэ уу.
- ▶ Биэдэрэ анара эбиэс бурдук.
- ▶ Бэйэ керуутунэн от.

- ▶ Биьиги кулунчукпутун сана тереебутун кэннэ иккилии чаас буола-буола аьатар этибит онтон улаатан истэ5ин аайы мэччийэрэ элбиир, ол иьин уутун аччатабыт. . Арыый улаата туспутун кэннэ кураанах эбиэскэ, саахара суох ууга кеьере5ун.
- ▶ Куьунну тымныылар туспуттэрин кэннэ хахха сир хайаан да баар буолуохтаах. Биьиги дал туппуппут. Онно туран кыьыны туораабыта.
- ▶ Дал иьигэр отун тар5ата ыьаллар, хаама, хамсана сылдьан аьаатын, тонмотун диэн.
- ▶ Кулунчукпут кыьыны быьа саас кэлиэр дылы туран эрэ утуйар этэ, саас сылыйбытын кэннэ биирдэ сиргэ сытар буолбута.
- ▶ Кыьын таьырдьа турар кулунчук туйа5а, хара5а мууьурбутун хайаан да ыраастыахха наада. Тобо диэтэр тулаайах, соботох буолан атын аттар, кулунчуктар сири хаьан ыраастаналларын кербетех буолан, сатаан сири хаьан аьыыр, туйа5ын ыраастанар уеруйэ5э суох буолар эбит.
- ▶ Тонмут саабын тутатына хомуйан иьэллэр, туйа5ын елербетун диэн.

Сылгыны саабынан араарыы:

- ▶ Сана тереебут КУЛУНЧУК дэнэр.
- ▶ Куьун кэлэн-УБАБА
- ▶ Кыьыны туораатабына-ТЫЙ
- ▶ Уьус сылыгар-СОНО5ОС
- ▶ Тердус сылыгар-АТЫЫР.

Киьи кулунчугу кытта сыьыана:

- ▶ Кулунчугу илиинэн абатыы сылаалаах эрээри интэриэбинэй эбит. Аьатар киьини билэн экирэтэ сылдьар буолар, аьатар киьи ынырдабына аатын истэн суурэн кэлэр.
- ▶ Кулунчук сурдээх ейдеех, истигэн кыыл эбит.

Тумук

Бу курдук олус тувалаахтык, умнуллубаттык биир сайыным ааспыта. Элбэби биллим-кердум. Уол о5о тыаба, суетьугэ-аска, дэриэбинэ5э сыстабас буолуохтаах, улэ5э эриллэн улаатыхтаах диэни ессе тегул ейдеетум.

